

Motion till riksdagen 2021/22:3222

av Fredrik Christensson m.fl. (C)

Utbildning för livslångt lärande

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en mer jämställd och jämlik skola, där alla elever ges förutsättningar att lyckas och går ut grundskolan med fullständiga betyg, är en stark skyddsfaktor mot utanförskap och psykosociala problem, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för ökat fokus på elevernas kunskapsutveckling och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att införa en centralt samordnad granskning av läromedel till stöd för lärare, vars syfte är att granska läromedel efter deras kvalitet och i vilken mån de speglar läroplanen samt beaktar jämställdhetsaspekter, och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa värdet av minoritetsspråk och modersmålsundervisning i skolan och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa straffen för hot och våld riktat mot rektorer och lärare som agerar inom ramen för sitt nationella uppdrag, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolinspektionens uppföljningar av de skolor som har problem med trygghet och studiero ska förbättras och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en översyn av Barn- och elevombudets nuvarande uppdrag bör genomföras med målet att stärka lärarens roll och att anmälningssystemet till Skolinspektionen och Barn- och elevombudet bör ändras så att en anmälan ska hanteras av huvudman först och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det behövs mer fysisk aktivitet under skoldagen för att stärka elevers hälsa och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sex- och samlevnadsundervisningen kontinuerligt ska stärkas och att utbildningsinsatser för

- detta ska genomföras för befintlig skolpersonal och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en utökad och regelbunden registerkontroll av personal i förskola och skola och tillkännager detta för regeringen.
 11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten till nationell frånvarostatistik och tillkännager detta för regeringen.
 12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att på sikt öka rätten till förskola för barn med föräldrar i utanförskap och tillkännager detta för regeringen.
 13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge kommunerna uppdrag att arbeta med uppsökande verksamhet för att nå ut med kunskap om förskolan till familjer med svårare förutsättningar och tillkännager detta för regeringen.
 14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att ett nationellt riktmärke om antal barn per utbildad personal införs och att inspektion av förskolor bör granska huvudmannens arbete med att nå riktmärket och erbjuda stöd i exempelvis arbetet med att behålla och rekrytera förskollärare och tillkännager detta för regeringen.
 15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för en nationell standard för barnskötarutbildning och ett s.k. barnskötarlyft och tillkännager detta för regeringen.
 16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka möjligheterna till kompetensutveckling för pedagoger i förskolan och att göra det enklare för barnskötare att vidareutbilda sig till förskollärare och tillkännager detta för regeringen.
 17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla konceptet med integrationsförskola och tillkännager detta för regeringen.
 18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även fristående förskolor ska inspekteras av Skolinspektionen och tillkännager detta för regeringen.
 19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att inkludera förskoleklassen i särskolans uppdrag och tillkännager detta för regeringen.
 20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att Skolinspektionen fokuserar mer på skolor som missköter sig samt ökar antalet oanmälda granskningar och tillkännager detta för regeringen.
 21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolinspektionen främst ska inspektera skolans undervisningskvalitet och att det bör införas ett krav på att inspektionerna vägleds av och baseras på relevant och kvalitetssäkrad forskning och tillkännager detta för regeringen.
 22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skolor med låga kunskapsresultat måste ta emot externt stöd av Skolverket och Skolinspektionen och tillkännager detta för regeringen.
 23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att införa obligatorisk lovskola från årskurs 4 för alla elever som behöver det, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
 24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Skolverket i uppdrag att utreda hur nationella kunskapsmätningar kan genomföras så att

utvecklingen i svensk skola kan följas bättre över tid och tillkännager detta för regeringen.

25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolverket bör ges i uppdrag att undersöka om kontinuerliga och digitala kunskapsmätningar kan bidra till både mindre arbetskrävande och bättre kunskapsuppföljningar för lärarna och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur central rättning och sambedomning av prov kan göras så långt det är möjligt för att stärka likvärdig bedömning och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna och utveckla det fria skolvalet och införa ett obligatoriskt, aktivt och samordnat skolval och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att information om skolvalet behöver tillgängliggöras på ett lättförståeligt och överskådligt sätt och att skolor ska vara skyldiga att dela relevant information om sin verksamhet samt att den ska finnas öppen och tillgänglig för alla och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hemkommunens ansvar för att ordna plats i grundskola för alla elever bör breddas för att inkludera även fristående skolor och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett mer rättvist och mer sammanhållet antagningssystem där kommunala och fristående huvudmän ges likvärdiga förutsättningar och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för ett generellt bidrag öronmärkt för skolan i stället för riktade statsbidrag och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett nytt resursfördelningssystem med fokus på elevernas behov, höga mål om kunskapsinhämtning, likvärdighet och högt ställda kvalitetskrav och ta hänsyn till skolors olika förutsättningar och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka den praktiktäna forskningen och förbättra möjligheterna för yrkesverksamma lärare att på deltid bedriva praktiktäna forskning och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna till fristående lärarutbildning och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det på nationell nivå bör tas fram standarder för skolans digitala arkitektur och att sekretessbestämmelserna bör ändras för att underlätta informationsutbyte när en elev byter skola, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka arbetet med att säkerställa seriösa aktörer inom skolan och att kunna stänga skolor snabbare än i dag och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skolverket bör ges i uppdrag att ta fram faktaunderlag kring små skolors kvalitet och rekommendation i att möta särskilda utmaningar för att ge möjlighet till utveckling och stärka förutsättningarna för små skolor och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att små skolor bör få rimliga arbetsvillkor och möjlighet att anpassa verksamheten genom att de ges en större flexibilitet i hur insatser ska genomföras och tillkännager detta för regeringen.

39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samverkan mellan skolhuvudmän inom grundskolan ska underlättas och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen aktivt ska verka för att barn och unga i Sverige ska ha en trygg internetmiljö och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Skolverket i uppdrag att verka för att porrfilter införs i datorerna på landets samtliga förskolor och grundskolor och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga om Skolverket kan ges i uppdrag att ta fram studiematerial för lärare i sin vägledning av elever online och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en åtgärdstrappa bör införas för vilken Skolinspektionen ska ansvara och att Skolverket bör ansvara för att adekvat stöd finns att tillgå och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att handlingsplaner mot hedersförtryck ska finnas i grund- och gymnasieskolor och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att digitala verktyg ska kunna användas för att nå ut till elever inom ramen för elevhälsan och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det nationella stödet till skolor för barn med särskilda behov ska stärkas och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka hem- och konsumentkunskapen i skolan och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fjärrundervisning ska tillåtas i alla relevanta ämnen, att skolor ska ha möjlighet att anordna fjärrundervisning på entreprenad och att möjligheterna med distansundervisning bör ses över och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att modellen med undervisande assistenter bör utvecklas och spridas till fler kommuner och att expertis ska ta fram förslag på arbetsmaterial som kan användas i undervisningssituationer och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka gymnasieskolans koppling till arbetsmarknaden och arbete med att minska felval till gymnasiet och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge fler möjlighet att läsa om entreprenörskap i gymnasiet och tillkännager detta för regeringen.
52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera pandemins och distansstudiers påverkan på barn och unga och tillkännager detta för regeringen.
53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en covidkommission för skolan för att kartlägga konsekvenserna av den förändrade undervisningen i svensk skola under pandemin medan elevers, lärares och skolledares erfarenheter fortfarande är tydliga och tillkännager detta för regeringen.
54. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över behovet av beredskapslager för det svenska skolväsendet och tillkännager detta för regeringen.

55. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att studie- och yrkesvägledarnas roll i skolan måste stärkas och i högre grad än i dag vara integrerad i hela skolans verksamhet samt ha ett tydligare genusperspektiv och tillkännager detta för regeringen.
56. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över förutsättningarna för en ökad andel fasta anslag till yrkeshögskolan och att se över möjligheten att låta privata och offentliga arbetsgivare få möjlighet att delfinansiera platser på yrkeshögskolan och tillkännager detta för regeringen.
57. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge långsiktiga förutsättningar för regionalt yrkesvux och lärcentrum och tillkännager detta för regeringen.
58. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa långsiktiga förutsättningar för strukturerad samverkan mellan lärosäten så att högre utbildning kan komma hela landet till del och tillkännager detta för regeringen.
59. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att låta fler yrkesutbildningar bli yrkescollege och att lärlingsutbildningarna bör ta fasta på systemet för teknikcollege med företagsrepresentanter i regionala styrgrupper och tillkännager detta för regeringen.
60. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur yrkesvux kan stärkas för förbättrad kompetensförsörjning samt se över möjligheten att införa ett system med vuxenutbildningspeng i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
61. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ge vuxna rätten att söka komvux, yrkesvux och sfi oavsett i vilken kommun utbildningen bedrivs och tillkännager detta för regeringen.
62. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa långsiktiga planeringsförutsättningar för yrkesvux och tillkännager detta för regeringen.
63. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att yrkeshögskolan spelar en avgörande roll för att säkra kompetenshöjningen inom svenskt näringsliv och tillkännager detta för regeringen.
64. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att justera förordningen gällande branschskolor och tillkännager detta för regeringen.
65. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utbildningar inom it-relaterade ämnen för att möta arbetsmarknadens efterfrågan på kompetens och tillkännager detta för regeringen.
66. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att alla gymnasieelever ska ha möjlighet att välja UF-företagande i gymnasieskolan och tillkännager detta för regeringen.
67. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka den akademiska friheten, som är en nyckel i ett demokratiskt samhälle, och tillkännager detta för regeringen.
68. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att lärosätena ska bli mer autonoma, ska finnas i hela landet, ges ytterligare möjligheter att utforma sin verksamhet efter regionala förutsättningar och ges förutsättningar att stärka sin samverkan med det omgivande samhället inom forskningen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
69. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för fler fristående lärosäten, likt stiftelser, och tillkännager detta för regeringen.

70. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att högskoleutbildningarnas konkurrenskraft stärks och att deras samverkan med arbetsmarknaden förbättras, om att utveckla studentmedarbetarsystemet och en utökad praktik samt en förstärkt roll för studievägledaren och tillkännager detta för regeringen.
71. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att resurstilldelningen ska skapa förutsättningar för livslångt lärande och om att uppmuntra kurser på halvfart, distanskurser och relevanta sommarkurser av fördjupningskaraktär samt premiera kvalitet, arbetslivsanknytning och regional samverkan och tillkännager detta för regeringen.
72. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en jämställd akademi, att forskningsmedel bör fördelas jämställt och att en plan för att uppnå det bör upprättas och tillkännager detta för regeringen.
73. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att införa ett mer flexibelt studiemedelssystem som premierar studenter som avslutar sina studier före utsatt tid och skapa möjlighet för de som behöver mer tid, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
74. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska gå bättre att förena studier med familjeliv samt om att möjligheterna till jämställd utbetalning av tilläggsbidrag för föräldrar som studerar bör utredas och tillkännager detta för regeringen.
75. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en utredning för att ta fram förslag till system för eftergymnasial utbildning för personer med intellektuell funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.
76. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undanröja de problem och hinder som begränsar internationella studenters och forskares möjligheter att studera och forska i Sverige samt möjlighet för internationella lärosäten att etablera sig i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
77. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör finnas ett transparent utvärderingssystem där utbildningens kvalitet, koppling till arbetsmarknaden och tidigare studenters åsikter tydliggörs så att blivande studenter kan göra välinformerade studieval och tillkännager detta för regeringen.
78. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en utredning bör tillsättas för att se hur studenters hälsa kan stärkas under offentligt finansierad eftergymnasial utbildning och tillkännager detta för regeringen.
79. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en kartläggning bör genomföras av lärosätens arbete för att skapa inkluderande lärmiljöer samt om att forskning och rådgivning kring skolbyggnader och lärmiljöer bör stärkas och tillkännager detta för regeringen.
80. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om forskning gällande neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och tillkännager detta för regeringen.
81. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att statens ansvar för att tillgodose en jämlik tolktjänst inom eftergymnasial utbildning bör utredas samt att döva medborgare ska ha samma rättigheter och möjligheter som övriga medborgare att utbilda sig, omskola sig eller byta yrkesbana och tillkännager detta för regeringen.

82. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för en anpassad högskola och tillkännager detta för regeringen.
83. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka förutsättningarna för lärcentrum och möjliggöra mer distansutbildningar och tillkännager detta för regeringen.
84. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fördelningen av anslag mellan utbildningar bör jämnas ut ytterligare och tillkännager detta för regeringen.
85. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att läsa om kurser på komvux trots godkända betyg och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

Alla elever har rätt till en bra utbildning, oavsett var i landet en bor, vilken bakgrund en har eller om en är flicka eller pojke. Grunden för barns och ungas möjlighet att göra en resa i livet och uppnå sina livsdrömmar läggs i trygga familjer och i en skola som möter varje elev på elevens villkor. En väl fungerande för-, grund- och gymnasieskola är grunden för en högre utbildning i världsklass och konkurrenskraftiga jobb. Alla ska ges förutsättningar att lyckas. Det är grundläggande för Centerpartiets skolpolitik.

Centerpartiet vill ta ansvar för att utveckla skolan såväl nationellt som lokalt. Skolan ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Skolan måste vara jämlik och valfriheten utvecklas och värnas. Elevernas kunskapsutveckling, trygghet och välmående ska vara i fokus.

Svensk skola har flera utmaningar. Många barn och unga får idag en bra start i skolan, men inte alla. Kunskapsresultaten har de senaste decennierna sjunkit och likvärdigheten i svensk skola har försämrats. Många elever och lärare upplever brister i trygghet och studiero. Var sjätte elev klarar inte grundskolan och var fjärde elev lämnar gymnasiet utan fullständiga betyg samtidigt som antalet elever som gör felval till gymnasiet är stort. Klarar en elev inte skolan är dörren till många jobb och vidare studier stängd. Därför ska undervisningen utgå från elevers behov och förutsättningar, och insatser ska sättas in tidigt när elever riskerar att inte nå målen. Att säkra att fler elever klarar skolan är vår första prioritet.

Idag finns det skolor där allt för många elever inte klarar skolan. I bruksorter och förorter lämnas tusentals barn utan förutsättningarna att skapa sig sin egen framtid. Det får vi aldrig acceptera.

Alla elever måste kunna lita på att de får en chans att lyckas. Vårdnadshavare måste kunna lita på att deras barn får en bra utbildning och en utbildning som leder till jobb, oavsett var en bor eller vilken bakgrund en har. Rektorer och lärare måste känna att de har mandat och kunna lita på att de får de verktyg som krävs för att säkerställa att alla elever ska få en god utbildning. En bra grund för livslångt lärande.

Förskolan lägger grunden för livslångt lärande

För att utjämna livschanser och ge fler barn en bra start behöver vi en likvärdig förskola av hög kvalitet. De barn som gynnas mest av en god förskola är de barn som har de svåraste förutsättningarna. Samtidigt är det barnen med svårast förutsättningar som svensk förskola har svårast att nå. Idag varierar rätten till förskola beroende på om föräldrarna arbetar eller inte. Exempelvis har barn till föräldrar som lever på försörjningsstöd inte rätt till förskola lika många timmar som barn vars föräldrar arbetar. För att nå de mest utsatta familjerna bör rätten till antalet timmar på sikt öka för familjer i utanförskap.

Förutom att utöka rätten till förskola behöver kunskap och information om förskolans verksamhet bättre än idag nå alla familjer. Genom att kommunen arbetar med uppsökande verksamhet kan familjer med svårare förutsättningar få bättre information och kunskap om förskolans uppdrag och verksamhet. Det är också ett sätt att nå nyanlända föräldrar och erbjuda dem möjlighet att gå till en integrationsförskola, där ordinarie förskoleverksamhet bedrivs parallellt med sfi-undervisning för föräldrarna.

Barnen måste kunna lita på att det finns vuxna som ser dem. En av utmaningarna för att säkra den pedagogiska verksamheten är barngruppernas storlek och bristen på utbildad personal. Fler förskollärare behöver därför utbildas och det måste bli lättare för barnskötare att vidareutbilda sig till förskollärare medan de jobbar i förskolan.

Barnskötare är den största yrkesgruppen inom förskolan och utgörs till 90 % av kvinnor. Trots att det är en så stor yrkesgrupp finns det idag ingen nationell standard för barnskötarutbildningen. Från år 2020 blev det möjligt för barnskötare att studera upp till 90 högskolepoäng inom vidareutbildning för yrkesverksamma lärare och pedagogisk personal inom förskolan (VAL), för att nå förskollärexamen. För att stärka barnskötarrollen ytterligare vill Centerpartiet se ett barnskötaryft och en standardisering av grundutbildning för barnskötare. Genom att skapa en nationell standard för barnskötare kan dessutom arbetsgivare få ett tydligare kvitto på vad en barnskötares utbildning innehåller.

Vi ser också ett behov av att se över det riktmärke från Skolverket som sätter gränser för hur många barn som får vara i en barngrupp. Det borde istället vara ett riktmärke för hur många barn varje utbildad personal får ha ansvar för. Det ger den pedagogiska verksamheten möjlighet att formas utifrån egna förutsättningar och vad som är bäst för barnen på just den förskolan. Genom att styrdokumentet ändras ska huvudmännens ansvar att sträva mot riktmärket tydliggöras. Huvudmännen måste också få stöd i att nå riktmärket och deras arbete ska följas upp. För att det ska vara möjligt behöver fler förskollärare utbildas och det måste bli lättare för barnskötare att vidareutbilda sig till förskollärare medan de jobbar i förskolan.

Ett annat viktigt steg i att höja kvaliteten och göra förskolan tillgänglig för fler barn är att se över resursfördelningen. Systemet med maxtaxa i förskolan behöver ses över för att ge större utrymme för kommunerna att bestämma över avgiftsnivåerna. En viss höjning av maxtaxan kan skapa utrymme för satsningar på såväl utbyggnad av förskolan som minskade barngrupper och mer pedagogik.

Vidare bör förskoleklass bli en del av särskolans uppdrag eftersom det nuvarande upplägget innebär att barn med mer omfattande funktionsnedsättningar tvingas gå i vanlig förskoleklass innan de byter till särskola i årskurs 1, alternativt gå kvar ett år på förskolan. Ändringen är viktig för att ge alla barn möjlighet att utvecklas efter deras förutsättningar.

Centerpartiet värnar valfrihet och ser att all barnomsorg ska hålla en god kvalitet och vara en trygg och pedagogisk plats för barnen. Att det finns alternativ i barnomsorgen är bra. Idag finns en väl utbyggd god pedagogisk omsorg för barn 1–5 år. Vissa vill ha en speciell pedagogisk inriktning, en del en liten förskola och andra en stor förskola. En del vill gå hos pedagogisk omsorg och några vill vara aktiva i ett föräldrakooperativ. En del har behov av ”nattis” och några använder inte barnomsorgen alls. Småskaligheten i pedagogisk omsorg ska värnas och kompetensen inom pedagogisk omsorg behöver stärkas.

Mer kunskap i skolan

En skola som det går att lita på är en skola där alla elever ges förutsättningar att lyckas. Den ska ge elever kunskap och rusta dem för framtiden. Men en kvalitativ och likvärdig skola förutsätter att kunskap kan mätas. Den svenska läroplanen har fått kritik för att den subjektiva uppfattningen är överordnad den objektiva, det vill säga att tyckande står över faktisk kunskap. Fokus för läraren blir att subjektivt bedöma förmågor hos eleven istället för att bedöma faktiskt mätbar kunskap. Ett ökat fokus på kunskap skulle skapa tydlighet för eleverna. Det skulle bli lättare för eleverna att veta vad som krävs för att nå målen, vilket i sin tur skulle öka motivationen. Dagens utformning missgynnar elever från studiesvaga hem. Det skapar dessutom en stor stress, vilket särskilt drabbar flickor. I skollagens inledande delar redogörs för syftet med utbildning inom det svenska skolväsendet. För att skapa bättre förutsättningar för alla elever att lyckas behöver detta syfte tydliggöra skolans kompensatoriska uppdrag. Utbildningens syfte ska vara att varje individ ska utvecklas till sin fulla potential, få relevanta kunskaper och bildas. Kunskapsfokus i läroplanen ska därför öka, och det ska tydliggöras i skollagen att utbildningen också ska utveckla ansvarstagande och respektfullt uppträdande.

Förutom att skollagen och läroplanen i större utsträckning än idag behöver lyfta vikten av att elever lär sig sakkunskaper, som är grundläggande för fortsatt analys och kritiskt tänkande, behöver läromedel kvalitetssäkras för att garantera att undervisningen i skolan främjar elevernas kunskapsutveckling. Dessutom behöver skolans tillgång till kvalitetssäkrade läromedel, traditionella som digitala, säkras. Det är en viktig del i arbetet med att stärka skolans likvärdighet.

Sedan Statens institut för läromedelsinformation lades ner 1991 är det upp till varje skola eller huvudman att avgöra om ett läromedel uppfyller läroplanen och är av god kvalitet. Tyvärr blir det i praktiken oftast upp till den enskilda läraren att genomföra granskningen.

Bra läromedel är en central del av en god och likvärdig undervisning. Det är viktigt att de läromedel som används speglar läroplanen och är av hög kvalitet. Särskilt viktigt blir det när allt fler elever undervisas av obehöriga lärare. Dagens system klarar inte av det.

Det bör därför införas en centralt samordnad granskning av läromedel där de graderas utifrån huruvida de följer läroplanen och deras kvalitet samt beaktar jämställdhetsaspekter. Ansvaret bör ligga på ansvarig myndighet att utveckla det tillsammans med verk samma lärare för såväl traditionella som digitala läromedel. Det ska inte resultera i en tvingande lista utan ses som ett stöd för lärarna i deras val av läromedel. Det behövs

dessutom granskning, rådgivning och stöd för användning av AI-understödda läromedel och individualiserade digitala läromedel.

För att ytterligare stärka skolans kunskapsfokus behöver elever ges mer undervisningstid. Svenska elever har idag färre undervisningstimmar än genomsnittet i OECD. Ska svenska elever återigen bli bland de bästa måste antalet lärarledda timmar öka. På sikt ska därför undervisningstiden utökas.

Nationella kunskapsmätningar

Internationella kunskapsmätningar såsom Pisa, Pirls och Timss fyller en viktig funktion, men eleverna måste kunna lita på att de är rättvisande. De görs också med alldeles för långa intervaller på flera år. De nationella prov som finns idag kan inte användas som landsomfattande kunskapsmätningar eftersom de inte är utformade för att elevers kunskapsutveckling ska kunna jämföras över tid. Centerpartiet vill se egna nationella kunskapsmätningar, så att utvecklingen i svensk skola kan följas bättre över tid.

Minoritetsspråks och modersmåls ställning i skolan

I en skola där alla elever ska mötas utifrån deras behov och förutsättningar är det viktigt att minoritetsspråkens och modersmålsundervisningens ställning stärks. Modersmålsundervisningen fyller en betydande funktion för barnets språk- och kunskapsutveckling. Att få möjlighet att behärska sitt modersmål i både tal och skrift har stor påverkan; det är ett sätt att stärka sin kulturella identitet genom att utveckla kunskaper om inte bara språket utan även om kulturer och samhällen där modersmålet talas. Framtiden för många av de nationella minoritetsspråken som levande språk i Sverige är hotad och kräver insatser från samhällets sida. Att kunna ta del av sitt minoritetsspråk eller modersmål är viktigt i arbetet med att stärka elevers språkutveckling och kunskapsinhämtning men också identitetsskapande. Skolan spelar här en viktig roll. Bland annat behöver fler lärare i nationella minoritetsspråk och modersmål utbildas, och barn och ungdomar behöver få ökade möjligheter att studera språken.

Trygghet och studiero – en förutsättning för lärande

Eleverna måste kunna lita på att de är trygga i skolan. Även om de flesta eleverna känner sig trygga är det alltför många elever som går till skolan med en klump i magen, vissa av rädsla för häcklande kommentarer i korridoren, andra av trötthet över avbrutna och stökiga lektioner. Skolan måste kunna garantera en bra och trygg studiemiljö.

Skolinspektionens granskning av trygghet och studiero i skolan visar att den upplevda tryggheten i skolan har minskat de senaste tio åren. En av tre grundskollärare uppgav förra året att en stor del av undervisningstiden gick till att upprätthålla ordningen i klassrummet, mot tidigare en av fyra 2012. Detta till trots har den upplevda studieron bland elever inte förändrats mycket över tid. Den upplevda tryggheten bland elever i årskurs 9 har däremot minskat under en tioårsperiod från 89 till 79 procent.

Idag uppger mer än hälften av eleverna att andra elever stör ordningen i klassrummet och var tredje lärare i grundskolan uppger att de lägger en stor del av undervisningstiden på att upprätthålla ordningen. Såväl lärare som elever får även utstå kränkningar och hot. Särskilt flickor är extra utsatta då de oftare än pojkar känner sig otrygga och upplever bristande studiero. Det är oacceptabelt.

För att skapa mer studiero och trygghet i skolan vill Centerpartiet stärka lärarens position i klassrummet, ge bättre möjligheter att agera mot stökiga elever och stärka inspektionerna av de skolor där tryggheten brister. Idag är det många lärare och rektorer som inte vågar agera på grund av oro att bli anmälda eller få betala skadestånd. Det finns därför ett behov av att se över Barn- och elevombudets nuvarande uppdrag med målet att stärka lärarens roll. Det behövs en mer objektiv hantering av kränkingsärenden inom skolan, med större tillit till lärarnas agerande i deras yrkesroll. Anmälan bör alltid ske till huvudmannen i först hand. Endast om anmälaren inte är nöjd bör anmälan gå vidare till Skolinspektionen eller Barn- och elevombudet.

Sedan tidigare vill Centerpartiet skärpa möjligheten att omgående flytta elever som allvarligt stör studieron eller tryggheten för övriga elever och att skolor ska vara skyldiga att polisanmäla om de har skäl att misstänka att ett barn utsatts för sexualbrott eller brott mot liv och hälsa. Skolan ska inte utgöra en frizon för brott. Att känna trygghet är en förutsättning för att kunna nå målen i skolan. Vissa skolor lyckas bättre än andra. En viktig faktor för framgång är ett skickligt ledarskap hos rektorer och lärare. Skolor behöver nyttja de sanktionsmöjligheter som finns och kunskapen och stödet för lärarna behöver öka.

Inom januariavtalet har förslag beretts för en nationell plan för trygghet och studiero. Det syftar delvis till att förstärka det förebyggande arbetet ytterligare. Planen föreslår bland annat att det ska bli lättare att flytta elever som stör ordningen eller utsätter andra elever för kränkningar. Skolan har ett ansvar för elevernas trygghet även i den digitala skolmiljön, vilket omfattar såväl det förebyggande arbetet som att agera vid kränkningar. Ett arbete för att motverka kränkningar på nätet bör ske integrerat med skolans övriga arbete mot kränkningar. En trygg internetmiljö är en angelägen fråga. Vi i Centerpartiet har varit tydliga med att vi vill införa porrfilter i datorerna på landets samtliga förskolor och skolor. Det är nu många kommuner som också gjort så. Allt fler barn och unga utsätts också för olika typer av trakasserier på internet. Här är det viktigt att skolan såväl som andra samhällsfunktioner verkar för att barn och unga i Sverige ska ha en trygg internetmiljö.

I arbetet med att skapa trygghet och studiero måste Skolinspektionen bättre följa upp de skolor där det brister och skolmyndigheterna ska tidigt agera för att stötta rektorer och lärare på dessa skolor. Vi ser också behov av att skärpa straffen för hot och våld riktat mot rektorer och lärare som agerar inom ramen för sitt nationella uppdrag.

Att skapa respektfulla miljöer handlar dels om hur elever behandlar varandra i skolans vardag. Men det handlar även om att ge unga redskap i det kommande vuxenlivet. Det är därför viktigt att lärare har kompetens att lyfta frågor relaterade till normer och värderingar. Centerpartiet vill därför att undervisningen i sex och relationer fortsatt ska stärkas och att utbildningsinsatser för detta ska genomföras för befintliga skolpersonal.

Huvudmannen har också ett ansvar att säkerställa att den personal som anställs i förskola och skola är lämplig för att vistas bland barn. Idag gäller, enligt skollagen, att arbetsgivaren ska genomföra en obligatorisk registerkontroll för att få anställa, anlita eller ta emot någon i förskolan, grundskolan och gymnasiet. Kontrollen begränsar sig

således till situationer när någon ska starta någon form av tjänst eller uppdrag i sådan verksamhet. Den som erbjudits arbetet eller uppdraget ska då visa upp ett belastningsregisterutdrag som inte är äldre än ett år. Centerpartiet anser att ett registerutdrag bör kunna visas upp på regelbunden basis av personal i förskola och skola.

Stärkt elevhälsa

Den psykiska hälsan är på många sätt intimt kopplad till skolan. För många unga är roten till ohälsan saker som har skett eller sker dagligen i skolan. Det finns också starka samband mellan en god psykisk hälsa och möjligheten att ta till sig kunskap och nå utbildningsmål. Samtidigt ökar stressen och den psykiska ohälsan hos elever i skolan. Situationen med pandemi och distansstudier har ökat närvaron i skolan och stärkt den psykiska hälsan hos vissa elevgrupper men för många har det inneburit ytterligare försämring av den psykiska måendet.

Vården för barn och unga måste därför finnas betydligt mer inom skolans väggar och fungera som den första naturliga kontakten för unga vid fysiska eller psykiska problem. Elevhälsan spelar inte minst roll för allt förebyggande hälsoarbete. Därför kan skolan genom elevhälsan också bli en del av lösningen på barns och ungas psykiska ohälsa. Hur hälsan påverkar elevers möjligheter att lära sig måste också reflekteras i Rektorsprogrammet, den befattningsutbildning som är obligatorisk att gå för alla som ska bli rektorer. Elevhälsan bör därför införas som ett ämne i Rektorsprogrammet för att säkerställa att samtliga utbildade rektorer ser kopplingen mellan skolmiljön och elevernas psykiska och fysiska hälsa.

Trots att arbetet med att förebygga och upptäcka psykisk ohälsa är tätt förknippat med skolan kan inte detta arbete läggas på lärare som redan idag många gånger tvingas ta hand om barn med stora behov utan att ha utbildning för att hantera psykisk ohälsa. Istället måste elevhälsan värderas upp och byggas ut med fler skolsköterskor, kuratorer och psykologer. För att förbättra elevhälsan behöver kuratorer få en större roll i fråga om att arbeta förebyggande. Enligt riktlinjerna ska det finnas en kurator på 300 elever – något som ofta inte följs på skolorna. Därför behöver en större satsning på elevhälsan sikta in sig på hur fler kuratorer kan knytas till skolorna.

Barns och ungas psykiska välmående är delvis också en ledarskapsfråga. Rektorer är i sista ledet ansvariga för att det finns en lärandemiljö på skolan som gör att eleverna kan tillgodogöra sig kunskaper och nå mål. Det finns flera exempel på skolor där framsynna rektorer har lyckats skapa en bättre lärandemiljö genom att prioritera upp elevhälsan och inte minst det förebyggande hälsoarbetet. Dessa rektorer uppvärderar ofta elevhälsan genom att bygga ut den med fler kompetenser och kan därmed tidigt upptäcka och hantera roten till den psykiska ohälsan i skolmiljö. Men det är inte uttalat i skollagen att rektorerna har detta ansvar trots att hälsan är så tätt kopplad till elevers möjligheter att nå kunskapsmålen. Detta behöver ändras. I skollagen ska det framgå klart och tydligt att rektorer ansvarar för och samordnar elevhälsan, ett ansvar som det inte ska gå att delegera bort. Det handlar till stor del om det faktum att rektorn är den som har budgetansvar och därför ytterst kan fatta beslut om mer resurser och rekryteringar. Genom att lyfta ansvaret till högsta nivå på skolorna kommer det att finnas ett lagkrav på att ta elevhälsan på allvar – på alla skolor.

Fysisk aktivitet i skolan varje dag

Elevhälsan och elevers psykiska välmående är tätt förknippat med fysisk aktivitet. Under 2018 fick Skolverket i uppdrag att lämna förslag på hur mer rörelse i skolan kan åstadkommas i grundskolan men även inom förskoleklasserna och fritidshemmen vid behov. Bakgrunden till detta har bland annat varit att det i läroplanerna för grundskolan, sameskolan och specialskolan eftersträvas att elever ska erbjudas fysisk aktivitet under hela skoldagen. Mycket tyder även på att fysisk aktivitet bidrar på ett positivt sätt till elevers lärande och prestationer i skolan, men framförallt bidrar det till en bättre hälsa, minskad risk för fetma och livsstilssjukdomar senare i livet, stärkt stresshantering och goda livsrutiner. Fyra av fem flickor och nästan varannan kille klarar inte målet att röra sig en timme om dagen. Debatten om fysisk aktivitet i skolan och uppdraget till Skolverket har föregåtts av publicering av intressant forskning. Pernilla Hedström försvarade sin doktorsavhandling Hälsocoach i skolan – En utvärderande fallstudie av en hälsofrämjande intervention 2016 vid Göteborgs universitet. Hedström visar bland annat att skolbarn idag är betydligt mindre fysiskt aktiva, också i förhållande till internationella rekommendationer. För att stärka elevers kondition och hälsa krävs det en större del skolidrott som gör hälsa och fysisk aktivitet lustfylld. Pulshöjande aktivitet är i detta en av de viktigaste delarna för att lägga förutsättningarna för en god och livslång hälsa och stärka inläringen. Vi vill därför se mer pulshöjande aktivitet under skoldagen för att möjliggöra att fler barn når målet om minst en timmes fysisk aktivitet om dagen.

Kunskap för livet

Hem- och konsumentkunskap är viktigt inför det kommande vuxenlivet. Det ger verktyg för att skapa en fungerande vardag och kunna göra medvetna val som konsument med hänsyn till jämställdhet, hälsa, ekonomi och miljö. Skolinspektionens granskning från 2019 visar dock att hem- och konsumentkunskapsundervisningen behöver utvecklas och att det finns brister särskilt i delarna kring privatekonomi och jämställdhet i hemmet. Skolverket har nyligen lagt fram förslag för en utökad timplan inom hem- och konsumentkunskap. Det är positivt att eleverna får mer tid i ämnet. Undervisningen i hem- och konsumentkunskap behöver fortsatt stärkas inom ramen för den regelbundna översyn som sker av kurs- och timplaner.

I Florida har man arbetat aktivt med självmordsprevention och att förebygga psykisk ohälsa. I det arbetet har kuratorer en nyckelroll och undervisar i ämnet livskunskap, där barn och ungdomar får verktyg i att hantera motgångar i livet. Man har genom detta arbete lyckats få ner självmorden betydligt. Motsvarande undervisning bör införas i Sverige inom ramen för ämnet idrott och hälsa.

En bra skolgång är en skyddsfaktor

Alla barn som omfattas av den allmänna skolplikten har rätt till kostnadsfri grundläggande utbildning i allmän skola. Det är en grundbult i det svenska skolväsendet och förutsättningen för ett starkt välfärdsland där alla ges chansen till utbildning och jobb. Alla elever ska få en bra skolgång och ha likvärdiga möjligheter att lyckas. Idag är det alltför många elever som inte klarar grundskolan. Olika elever behöver olika typer av

stöd för att fullgöra sin skolgång. Att gå ut grundskolan med fullständiga betyg är en stark skyddsfaktor mot utanförskap och psykosociala problem. Bristande skolgång är en riskfaktor för att hamna i brottslighet. Skolan lägger grunden inför framtiden. Elever med låga betyg från grundskolan klarar sig ofta sämre på gymnasieskolan. Statistiskt kommer dessa elever från hem där föräldrarnas utbildningsnivå är låg. Elever med utländsk bakgrund klarar sig oftare sämre i gymnasieskolan. Det är därför viktigt att huvudmännen sätter in kompenserande insatser för elever med sämre förutsättningar för att elever ska klara skolgången. Det görs i alltför liten utsträckning enligt Skolinspektionens granskning år 2020. Läsförståelse påverkar möjligheterna att tillägna sig kunskaper i alla skolämnen. Det är därför viktigt att också främja verksamheter som stärker barns och ungas läs- och skrivförmåga särskilt i utsatta områden, såsom Berättarministeriet.

Elever som har svårt att klara målen behöver mer lärarledd tid. Centerpartiet har varit med och infört obligatorisk lovskola för elever de sista två åren i grundskolan, och vi vill att lovskola ska bli obligatoriskt från årskurs fyra. Alla elever som behöver det ska genomgå en obligatorisk lovskola under sommaren om två veckor per år efter årskurs 4–5 och fyra veckor per år efter årskurs 6–9. På lång sikt behöver vi även öka undervisningstiden för alla.

Skolan behöver också vara vaksam på oros signaler. En sådan är frånvaro. Ju tidigare skolan reagerar på olovlig frånvaro, desto större möjligheter är det att eleven kan fullgöra sin utbildning. Emellertid finns det ingen samlad statistik över elevers frånvaro på nationell nivå. Det försvårar för möjligheten att se mönster och trender över tid men också att finna de rätta insatserna för exempelvis de så kallade ”hemmasittarna” eller elever som är drabbade av hedersproblematik. I utredningen Saknad (SOU 2016:94) presenterades flera förslag för att säkerställa alla elevers rätt till skolgång, bland annat föreslogs ett nationellt frånvaroregister. Att skolverket fått i uppdrag att titta på hur nationell frånvarostatistik kan upprättas är positivt. Centerpartiet ser det som en naturlig del av digitaliseringen av skolan och förenklingen av administrationen ute på skolorna. Smartare digitala system som underlättar rektorers och lärares analyser kan också bidra till minskad administration för rektorer och lärare och ge stöd i det systematiska kvalitetsarbetet som en viktig del i att vända låga kunskapsresultat.

Stärkt utbildning för nyanlända elever

Många nyanlända elever klarar inte att nå målen i skolan. En del har liten eller ingen skolerfarenhet och tillsammans med dåliga kunskaper i svenska blir det svårt för många att tillgodogöra sig undervisningen. För att kompensera för detta krävs en längre period av intensifierad skolgång med fokus på de mest betydande kunskaperna. Det är av största vikt att de nyanlända eleverna snabbt lär sig språket. De elever som under grundskolan har godkänt i vissa ämnen men inte i ämnet svenska borde istället med rätt insatser kunna gå vidare till ett annat introduktionsprogram.

Likvärdighet att lita på

För att skapa likvärdiga förutsättningar för elever, oavsett var i landet de bor, behöver huvudmännen ett bättre stöd än idag. Huvudmännen har ett särskilt ansvar att kompensera elevers sämre förutsättningar att nå målen för utbildningen. I Skolinspektionens granskning 2020 framkommer att mer än hälften av de granskade huvudmännen inte i tillräcklig grad arbetar med insatser som är träffsäkra, kraftfulla eller relevanta för elever som behöver insatser för att lyckas med sina studier.

Det behövs en ny stödjande funktion som kan underlätta huvudmännens arbete med bland annat skol- och kompetensutveckling och att bidra till att vända utvecklingen i skolor med dåliga resultat. Skolmyndigheterna behöver därför en utökad regional närvaro och ett utökat uppdrag att stödja huvudmännen. Genom att vara regionalt placerade får de en större lokal kännedom, vilket ger dem bättre förutsättningar att ge anpassat stöd. Detta stödjande arbete bör samordnas med Skolinspektionens arbete och de andra stödjande insatser som redan sker.

Genom att inspektera skolor och ålägga dem att lösa brister i utbildningen kan likvärdigheten stärkas. Dagens skolinspektion har dock flera brister. Inspektionen fokuserar framförallt på regelefterlevnad, snarare än på kunskapsresultat. Lever en skola upp till regelverket kan den klara en tillsynsgranskning från Skolinspektionen trots låga kunskapsresultat. Regelefterlevnad är viktigt, men vad eleverna verkligen lär sig måste ändå vara det avgörande. Skolinspektionen har vid sidan av sin vanliga tillsyn särskilda kvalitetsgranskningar. Problemet med dessa är bland annat att de idag inte kan leda till några sanktioner för en skola med låg kvalitet.

Inspektionen av skolor måste förbättras. Fokus måste först och främst ligga på kunskapsresultaten. Det är därför viktigt att inspektionerna är riskbaserade så att resurserna prioriteras till skolor med låga resultat. I syfte att snabbt fånga upp skolor innan situationen blivit för svår bör även skolor med tydligt fallande resultat prioriteras.

Om en inspektion konstaterar att utbildningskvaliteten i en skola inte håller måttet måste det finnas möjligheter att sätta in åtgärder. En skola där ledningen inte på egen hand lyckats vända utvecklingen kan behöva stöd i detta arbete. Idag har Skolverket bland annat insatsen Samverkan för bästa skola, där de erbjuder ett särskilt tidsbegränsat stöd till utvalda skolor med låga kunskapsresultat. Liknande insatser borde användas även här. I de fall en skola inte samarbetar bör den kunna åläggas att ta emot det externa stödet och genomföra åtgärder baserat på det. I särskilt allvarliga fall bör Skolinspektionen under en övergångsperiod kunna ta över skolans ledning eller lägga ned den.

Stöd till små skolor

Det är centralt för Centerpartiet att skapa förutsättningar för en mångfald av skolhuvudmän och att även små skolor ska kunna bedriva undervisning. Det är inte minst viktigt för en livskraftig landsbygd. För att en skola ska kunna leva upp till skollagens kvalitetskrav och få en ekonomi som går runt behöver en skolenhet ha cirka 500 elever. Det är ett problem i sig. En genomsnittsskola har ungefär 250 elever. Allt fler små skolor läggs ner runt om i landet när kommuner vill spara pengar eller när kraven för att driva skola blir för stora. Fristående initiativ kan vara räddningen för många små skolor när det offentliga lägger ner. Men det ska inte heller vara så att kommuner stänger små skolor för att det är för besvärligt att ha dem kvar.

Staten och samhället ställer stora krav på skolorna. Det är på många sätt bra. Men det måste bli större flexibilitet i hur insatser ska genomföras så att små skolor får rimliga arbetsvillkor. Fokus ska vara på resultat och inte detaljstyrning. Exempel på insatser där små skolor behöver kunna anpassa verksamheten inkluderar till exempel tillgång till elevhälsa och skolbibliotek.

Vi ska ha en skola med hög kvalitet men också en skola som kan se den enskilda elevens behov och förutsättningar. Barn ska inte behöva pendla i timmar för att gå i skolan. För att skapa bättre förutsättningar för elever och lärare på landets mindre skolor måste Skolverket ge tydliga rekommendationer och stöd som underlättar för små skolor. I dag har Sveriges minsta skolor sämre möjligheter till anpassat stöd från våra centrala skolmyndigheter än stora skolor, trots att stora skolor i sig har bättre grundförutsättningar att ha anställda med specialkunskap inom olika områden. Vi vill också se att Skolverket ges i uppdrag att ta fram faktaunderlag kring små skolors kvalitet och särskilda utmaningar för att skapa stöd för utveckling av skolans regelverk. Det finns även brister i hur lärarutbildningen är utformad, då undervisningen inte ges kring åldersblandade klasser, vilket en stor andel av landets skolor har. Lärarstudenter måste få kännedom om och möjlighet att testa att undervisa klasser där flera årskurser blandas. Att göra det möjligt att låna lärare hos andra huvudmän så att en liten landsbygdsskola till exempel kan använda en engelsklärare från den kommunala skolan i centralorten, skulle också vara en väg att möta små skolors behov. I dag är det inte tillåtet vid fysisk undervisning, endast vid distans- och fjärrundervisning. Detta skulle öka tillgången till legitimerade lärare i små skolor.

Ett aktivt, utvecklat och samordnat skolval

I dagsläget är Centerpartiet det parti som är den tydligaste förespråkaren av det fria skolvalet. Det fria skolvalet har ökat utbudet, stärkt kvalitén och gjort att fler kan välja skola oberoende av vad deras föräldrar tjänar eller har för utbildningsbakgrund.

Tyvärr finns det brister i hur skolvalet är utformat, med oseriösa aktörer och ett skolval som inte når alla. Att reformera det fria skolvalet är avgörande för att skapa en skola för alla. Även om boendesegregationen är den primära orsaken till segregationen i skolan, går elever med samma bakgrund oftare på samma skola idag. Till viss del kan det förklaras av det fria skolvalet då elever med bättre förutsättningar oftare väljer skola i grundskolan (IFAU Rapport 2014:25). Skillnaderna i resultat mellan huvudmän, skolor och även mellan elever är för stora. Likvärdigheten behöver stärkas. Skolsegregationen försvårar skolans kompensatoriska uppdrag, att skapa förutsättningar för att alla elever ska nå målen. Föräldrarnas utbildningsbakgrund är avgörande för elevernas kunskapsresultat och skolan har blivit mer segregerad vad gäller elevernas studieförutsättningar. Det fria skolvalet har dock haft en viktig roll i att möjliggöra för enskilda elever att söka sig bortom det egna bostadsområdet.

För att skolvalet ska bidra till att motverka segregation mer krävs att fler väljer skola, genom ett aktivt och obligatoriskt skolval med tydlig information och transparent antagning. Skolor ska åläggas att dela relevant information om sin verksamhet med myndigheterna, i syfte att dessa ska bli offentliga och lättillgängliga för alla. Bland annat bör antal elever, lärartäthet, betygsfördelning, resultat på nationella proven och offentlig finansiell information om omsättning och utdelning av överskott avkrävas.

Skolplatser ska i första hand fördelas efter hur den sökande har rangordnat dem under ansökningsperioden och att de principer som används för att avgöra utfallet av familjernas prioriteringar i skolvalet är överblickbara, enkla och begripliga. För familjers vardagspussel är det fortsatt viktigt att syskonförtur och verksamhetsmässiga samband, så kallade skolspår, bortsett från närhetsgarantin, ska tillåtas ge prioritet för antagning. Rimlig närhet är förutsägbart och enkelt för föräldrar och elever. Eftersom Sveriges skolkommuner ser geografiskt väldigt olika ut är det rimligt att kommunerna själva får bestämma vad som kan anses vara rimlig närhet utifrån lokala förutsättningar. Vi vill att det ska vara möjligt för fristående huvudmän att även använda kö som urvalsgrund, men kön får endast ske tre år före skolstart och uppta maximalt 50 % av platserna och information ska gå till samtliga vårdnadshavare till barn i angiven ålder inom kommunen. Vi vill även att hemkommunens ansvar för att ordna plats i grundskola för alla elever breddas för att inkludera även fristående skolor.

Vi behöver även säkerställa att skolor levererar utbildning av hög kvalitet. Oseriösa huvudmän som inte lever upp till skollagens krav underminerar välfärdens legitimitet. Ägar- och ledningsprövning har tjänat svensk skola väl genom att skolor som inte levt upp till skolans demokrati- och utbildningsuppdrag har fått stänga. Här måste vi fortsatt ställa tydliga och hårda krav på huvudmännen. Skolinspektionens granskning och befogenheter är centrala i det. Skolor som inte uppfyller uppställda kvalitetskrav och regelverk ska kunna stängas snabbare än idag.

En tydligare resursfördelningsmodell

Det är centralt för Centerpartiet att skapa förutsättningar för en mångfald av skolhuvudmän och att även små skolor ska kunna bedriva undervisning. Det är inte minst viktigt för en livskraftig landsbygd. Att skolpengen sätts utifrån lokala förutsättningar och behov är i grunden bra, men skillnaderna mellan kommunerna kan idag anses vara alltför stora för att skapa likvärdiga förutsättningar i skolan. Bland annat behöver transparensen öka, systemet uppvisa en viss tröghet och kommuner ges tydligare nationella riktlinjer för att säkerställa beräkningen av skolpengen.

Det är grundläggande att skolpengen ska gå till att säkra utbildning av högsta kvalitet, och pengarna ska därför följa eleven. Centerpartiet anser att skolpengen ska vara samma för en elev oavsett om hen går i en kommunal eller fristående skola. Men vi behöver säkerställa att de elever som har störst behov får det stöd de behöver. Systemet behöver även uppvisa en viss tröghet. Därför anser Centerpartiet att skolbyte under terminstid endast bör ske med anledning av särskilda skäl för att inte påverka elevers studieresultat negativt.

För att ge alla elever en likvärdig utbildning där alla ges möjlighet att nå målen behöver resursfördelningssystemet ses över. Det är tydligt att både kommunala och fristående huvudmän känner sig förfördelade med dagens skolpengssystem. Att sänka skolpengen för fristående skolor ytterligare, såsom utredningen "En mer likvärdig skola" föreslår, skulle därför slå hårt mot många småskolor runt om i landet. Utgångspunkten ska vara att systemet blir mer transparent och förutsägbart för såväl kommunala som fristående huvudmän och tar hänsyn till skolors olika förutsättningar, till exempel storlek. Systemet ska också ta hänsyn till kommunens uppdrag som ansvarig för att garantera att alla barn får den utbildning som de har rätt till. Den flora av riktade stats-

bidrag som finns inom skolområdet är också ett problem. Mindre huvudmän söker statsbidragen i lägre utsträckning. För att säkerställa en likvärdig skola i hela landet borde de riktade statsbidragen tas bort i syfte att bli ett generellt öronmärkt bidrag för skolan där resurser är fördelade efter behov.

Ersättningen för elever från olika kommuner på olika gymnasieprogram kan skilja sig drastiskt åt. Varje kommun bestämmer själv nivån på skolpengen. Ersättningen för elever från olika kommuner på olika program kan därför skilja sig drastiskt åt, vilket försvårar för skolor att planera och bedriva sin verksamhet. Många kommuner känner sig också tvungna att erbjuda ett stort utbud av gymnasieprogram, vilket kan resultera i halvfulla utbildningar och en kommunbudget som inte går ihop. Det finns idag flera samverkansmodeller mellan kommuner, men alltför många små kommuner står själva med ansvaret och därmed kostnaden för att bedriva gymnasieutbildning. Samtidigt har gymnasieskolan idag en regional logik. Det finns därför stora behov av ökad samverkan. Detta behov av samverkan tyder på att det skulle kunna finnas en potential att höja kvalitén och förbättra kostnadseffektiviteten inom gymnasieskolan. De gymnasiala utbildningarna skulle då även bättre kunna svara till den regionala arbetsmarknadens efterfrågan. Det bör därför utredas hur ett närmare samarbete mellan kommunerna om gymnasieskolan kan utformas.

Jämställd skola

Skolan har ett brett jämställdhetsuppdrag som gäller för samtliga skolformer. Skolan ska arbeta med att motverka skillnader mellan elever och motverka könsmönster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Det finns fortfarande könsskillnader i skolan som vi behöver beakta. Det gäller alltifrån skolresultat och psykisk och fysisk hälsa till val av gymnasieutbildningar för att bara nämna några.

Den psykiska och fysiska ohälsan hos unga tilltar, något som blivit alltmer märkbart under pandemin. Den oroväckande trenden är särskilt påtaglig hos flickor och det krävs ett nationellt grepp om problemet där fokus måste ligga på det förebyggande arbetet. Bland annat identifieras ofta flickor med neuropsykiatriska funktionshinder, t.ex. adhd, inte förrän högre upp i åldrarna då deras utmaningar i skolan har blivit för svåra.

Jämställd hälsa och fysisk aktivitet behöver prioriteras i skolan. En del är att stärka elevhälsan och införa livskunskap inom ramen för ämnet idrott och hälsa, en annan är att stärka sex- och samlevnadsundervisningen, bland annat genom att ge all skolpersonal kompetens i att lyfta och diskutera frågor relaterade till normer och värderingar. Det finns ett stort behov av att tala om normer och värderingar i skolan samt om hur människor bör behandla varandra. Idag finns dock en kunskapsbrist hos delar av skolpersonalen kring dessa ämnen. Genom att lärarutbildningen stärkts kommer kunskapen att öka, men det krävs även kontinuerliga utbildningsinsatser för befintlig personal.

Många unga tjejer och killar utsätts för hedersförtryck, vilket i många fall blir synbart i skolan. Det kan bland annat handla om att elever förbjuds att delta på vissa lektioner eller i obligatoriska moment. Centerpartiet vill att handlingsplaner mot hedersförtryck ska finnas i grund- och gymnasieskolor. Det behövs även en förbättrad samverkan mellan myndigheter i arbetet med att förebygga och upptäcka hedersproblematik. Elevers rätt till skolgång och därmed huvudmännens skyldighet att leva upp till skollagen kan inte nog poängteras. Förutom att medvetandegöra om problematiken med

hedersförtryck och göra skolorna skyldiga att upprätta handlingsplaner kan nationell frånvarostatistik vara en del i att säkerställa alla elevers rätt till skolgång.

Med en mer aktiv studie- och yrkesvägledning (SYV) och tydligare genusperspektiv genom hela utbildningsväsendet än idag kan våra unga lättare bryta könsnormer vid studie- och yrkesval. Specifika informationsinsatser behövs vid val till grund-, gymnasie- och högskola. Löpande utbildningsinsatser med genusperspektiv behövs även för rektorer, lärare och studie- och yrkesvägledare. Det finns ett stort behov av att tala om normer och värderingar i skolan samt om hur människor bör behandla varandra. Idag finns dock stora kunskapsbrister hos delar av lärarkåren kring dessa ämnen.

En stark lärarutbildning

Avgörande för en bra skolgång är en framgångsrik lärare. Och grunden för en framgångsrik lärare läggs redan under lärarutbildningen. Men nyutexaminerade lärare får idag inte alltid de rätta förutsättningarna. Många lärarstuderande lämnar lärarutbildningen utan att vara förberedda på vad som krävs av dem i deras lärarroll. Trots otaliga förändringar av lärarutbildningen finns det fortfarande brister. Att undervisa är ett hantverk. Det är inte något man enbart lär sig genom att lyssna på föreläsare i en lektionssal. Precis som med alla andra praktiska färdigheter krävs det träning för att bli bra på det man gör. Blivande lärare måste få både den ämneskunskap de behöver och den praktiska kunskap som krävs för att leda ett klassrum och undervisa elever.

Studenter måste kunna lita på att lärarutbildningen håller hög kvalitet och ger de verktyg som behövs i deras yrkesutövning. Centerpartiet har flera år drivit på för att lärarutbildningen ska reformeras. Lärarutbildningen måste på ett bättre sätt utveckla studenternas färdigheter i själva undervisandet. De måste ges förutsättningar att bli trygga ledare i klassrummet. Innehållet i lärarutbildningen behöver moderniseras ytterligare och undervisningsmetoder som lärs ut måste vara baserade på vetenskap. Mer plats bör ges till ämnesdidaktik, metodik och kognitionsvetenskap så att lärarna är mer förberedda att möta elever i klassrummet. Undervisningsmetoder som lärs ut måste vara baserade på vetenskap, och lärarutbildningen måste ha fler lärarledda timmar. Mer resurser till lärarutbildningen behövs för att genomföra detta.

Den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) inom lärarutbildningen måste också förbättras. Den måste både börja tidigare i utbildningen och vara en mer integrerad del. Samtidigt måste själva praktiken utvecklas för att få en högre kvalitet och på ett tydligare sätt stärka lärarstudenternas undervisningsskicklighet. Verksamheten med övnings-skolor bör permanentas och utökas för att underlätta detta. Slutligen bör möjligheterna att åka på utbytestermin till länder med högpresterande skolsystem förbättras.

Att vara lärare är inte enkelt. Det är inte någonting som vem som helst klarar av. En lärare måste bland mycket annat klara av att leda undervisningen för en hel klass och hantera otaliga kontakter med elever och föräldrar. Alla elever har rätt till bra lärare. Huruvida någon är lämpad och klarar av detta är ofta något som upptäcks först under den verksamhetsförlagda utbildningen. Idag är det möjligt att stänga av lärarstuderande från utbildningen som inte är lämpliga för yrket. Det är emellertid svårt och det görs i praktiken sällan. Kraven på utbildningen behöver höjas och möjligheterna att stänga av olämpliga kandidater tydliggöras.

Lärare är inte det enda yrket där teori och praktik så tydligt vävs samman. Även andra yrken som läkare och tandläkare har ben i både akademien och praktiken. Det finns lärdomar att dra från hur sådana yrken fungerar. Synen på undervisning borde till exempel bli mer som synen på medicin. Ingen skulle tycka att det var rimligt att brett erbjuda en medicin som vi inte vet om den fungerar. På liknande sätt bör man vara försiktig med nya undervisningsmetoder innan man vet hur väl de fungerar. De ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Inom medicin är det också en självklarhet att läkare ska kunna bedriva forskning parallellt med sitt arbete. Motsvarande gäller inte inom skolan, trots ett stort behov av att utveckla kunskapen om hur man undervisar effektivt. Fler lärare borde få möjlighet att forska parallellt med sin undervisning. Kopplingen mellan den praktiska forskningen och lärarkåren måste stärkas. De forskningsresultat som tas fram måste spridas till de som har störst nytta av dem. Internationell och svensk forskning på utbildningsområdet måste systematiskt sammanställas och tillgängliggöras för lärare och rektorer.

Den praktiska undervisningsforskningen i Sverige behöver utvecklas och stärkas. Bland annat behöver det även ske praktiska forskning kring digitala läromedel av olika format. Forskningen måste knytas närmare lärarutbildningen. Fristående lärarutbildningar bör etableras med målsättning att vara ledande för såväl lärarutbildning som skolforskning, för att driva på utvecklingen ytterligare.

Alla elever har rätt till bra lärare

Läraren är den enskilt viktigaste faktorn för elevens framgång i klassrummet. Svenska elevers skolresultat har under en lång tid befunnit sig i en nedåtgående spiral. Det finns tecken på att trenden är bruten, men vägen är lång till de OECD-länder som ligger i topp. Att svensk skola i början av 2030-talet kommer att sakna runt 80 000 lärare är därför en av samhällets stora utmaningar.

En del i att motverka lärarbristen är att göra läraryrket mer attraktivt. Centerpartiet har under en längre tid drivit på för att skapa bättre förutsättningar för lärarna och stärka yrkets attraktionskraft. Inom ramen för januariavtalet återfanns flera av våra förslag. Bland annat har frågan behandlats om karriärsystem och kompetensutvecklingsgaranti i form av ett professionsprogram och fler karriärtjänster. Vidare har det införts lärarassistenter, vilket är viktigt för att lärare ska kunna fokusera mer på undervisning och mindre på administration och kringsysslor.

Samtidigt ser vi ett behov av att göra mer. Förutom att fler yrkesgrupper behöver finnas i skolan för att avlasta lärarna och att administration som inte leder till en kunskaphöjning hos eleven ska bort, behöver skolan bättre administrativa system. Digitaliseringen av skolan har än så länge främst fokuserat på själva undervisningen, men de stora vinsterna finns att göra genom att digitalisera administrativa system.

Ett exempel är Kramfors där man har ett digitalt system för elevadministration som hanterar allt från frånvaro till orosanmälningar. Genom att på nationell nivå ta fram standarder för skolans digitala arkitektur kan man underlätta för andra huvudmän att införa enkla och billiga digitala administrationssystem. På så sätt kan vi förbättra utväxlingen av information inom skolan, få bättre statistik och minska lärares administrativa börda.

Idag kan det också vara svårt att skicka över information om en elev när eleven byter skola på grund av sekretessbestämmelser. Det är viktigt att den nya skolan har kunskap om eleven för att exempelvis kunna sätta in rätt stöd. För att elever ska ges de bästa förutsättningarna när de börjar på en ny skola bör reglerna kring information ändras och överlämningar digitaliseras för att minska administrationen.

Den digitala tekniken, såsom fjärrundervisning, har öppnat upp för nya undervisningsmöjligheter. Det var också räddningen under pandemin då undervisning på framför allt gymnasiet och annan vuxenutbildning inte fick bedrivas på plats i skolans lokaler. Möjlighet till fjärrundervisning är också viktig i tider av stor lärarbrist. Vi ser fjärrundervisning som avgörande för landsbygdsskolornas överlevnad. Centerpartiet tycker att fjärrundervisning ska tillåtas i alla relevanta ämnen och att kommunala och fristående skolor ska ha möjlighet att anordna fjärrundervisning på entreprenad under samma förutsättningar som statliga skolor.

Alla elever har rätt till en likvärdig och kvalitativ skola. Det behövs därför åtgärder för att stärka så kallade obehöriga lärare i deras undervisande roll. I Malmö finns vad som kallas undervisande assistenter. Det är obehöriga lärare som undervisar elever och får stöd och hjälp av en handledande behörig lärare. Exempelvis kan den handledande läraren hjälpa till med framtagande av undervisningsmaterial och lektionsplanering. För att skapa goda förutsättningar för lärarens handledning avsätts arbetstid för uppgifterna och läraren ges lönepåslag. Målet är att den obehöriga läraren på sikt ska bli behörig och legitimerad. Modellen behöver därför spridas men även utvecklas så att vägar till lärarexamen kan utarbetas parallellt med rollen som undervisande assistent.

Lärare som får möjlighet att använda material och lektionsplaneringar gjorda av experter kan åstadkomma goda resultat. För att stödja obehöriga lärare som undervisar bör det därför tillhandahållas sådant material. Den regionala stödfunktionen borde därför i samverkan med professionen ta fram förslag på arbetsmaterial som kan användas i undervisningssituationer.

Fler vägar in i läraryrket

Alla elever har rätt till en bra lärare. Lärarlegitimationen är ett sätt att kvalitetssäkra läraryrket så att alla elever får möjlighet till en högkvalitativ och likvärdig utbildning. Långsiktigt behöver vi därför, förutom att stärka läraryrkets attraktivitet, arbeta med att få fler att vilja utbilda sig till lärare. Förutsättningarna för akademiker att välja läraryrket behöver underlättas. Kraven ska givetvis vara höga för att driva lärarutbildning, men de ska inte vara omöjliga. Vi vill därför se ökade möjligheter att bygga ut kompletterade pedagogiska utbildningar, KPU. Genom att studietakten för kompletterande pedagogiska utbildningar breddas och höjs, fler initiativ likt Teach for Sweden skapas och möjligheten att arbeta och läsa parallellt till lärare förbättras får fler möjlighet att bli lärare. Centerpartiet vill även att fristående lärarutbildningar ska etableras med målsättning att vara ledande för såväl lärarutbildning som skolforskning, för att driva på utvecklingen ytterligare.

Ett tydligt och ansvarfullt ledarskap av skolan

En skola att lita på är en skola med ett tydligt och ansvarsfullt ledarskap. Rektorn ska vara en pedagogisk ledare i skolan. Det innebär att rektorn har ansvaret för kvalitetsarbetet i skolan och lärarnas kompetensutveckling och därmed även elevernas resultat. För att klara det här uppdraget måste rektorn ha god insikt i skolans verksamhet. Många rektorer upplever svårigheter med att klara av de uppgifter de har ansvar för, inte minst under de första åren i yrket. Idag finns en befattningsutbildning som rektorer ska läsa någon gång under sina första år. Det är en bra utbildning, men den kommer in för sent och måste läsas precis när rektorn har det som tuffast i fråga om att lära sig sitt nya jobb. Det är därför välkommet att det införts en rekryteringsutbildning som potentiella kandidater för att bli rektor läser innan de blir rektorer.

Skolchefen är precis som rektorn en viktig ledare i skolan. För att lärare ska kunna göra ett bra jobb i klassrummet krävs rätt stöd uppifrån. Det behövs en organisation som är byggd för att möjliggöra kompetensutveckling, kollegialt lärande och allmän skolutveckling. Rektorn har ansvaret för detta på den enskilda skolan. Skolchefen har ansvaret för den bredare skolorganisationen. Skolchefen bör också ges ett bättre stöd i utförandet av sitt uppdrag. För att skolchefer ska få bättre förutsättningar borde även de erbjudas en befattningsutbildning likt rektorena.

Tillvarata erfarenheter efter coronapandemin

Coronapandemin har påverkat världen, Sverige och oss alla. Skolan är inget undantag. Hela utbildningsväsendet tvingades att ställa om. På bara några dagar ställde gymnasieskolan, vuxenutbildningen och högskolorna om till fjärr- och distansundervisning – en påfrestning för både studenter och personal. Nationella proven och högskoleprovet ställdes in. Många förskolor och grundskolor har kämpat långa perioder med hög frånvaro av såväl barn som pedagoger. Det är imponerande att se den flexibilitet och omställning som kunnat ske på så kort tid – mycket tack vare slit och uppoffringar som gjorts av ledning och personal i förskolor, skolor och högskolor.

I återbyggandet av Sveriges ekonomi spelar utbildning en avgörande roll. Vi behöver därför ta med oss lärdomar från pandemin in i framtidens arbete. Det är dags att kartlägga konsekvenserna av den förändrade undervisningen i svensk skola under pandemin medan erfarenheterna fortfarande är färska.

Att pandemin har påverkat den svenska skolan kraftigt vet vi. Exakt hur mycket den har påverkat kunskapsutvecklingen vet vi dock ännu inte så mycket om. Skolverkets preliminära sammanställning av betygsresultaten för läsåret 2020/2021 visar att betygen för eleverna i årskurs 9 har ökat marginellt jämfört med förra läsåret. Pojkarna har förbättrat sina resultat något medan flickornas betyg är oförändrade. Andelen gymnasieelever som tar examen inom tre år fortsätter att öka och det är en något större andel behöriga till gymnasieskolan. Det är självklart positivt om skolan lyckats parera under pandemin och till viss mån även ökat kunskapsresultaten. Eftersom de nationella proven inte genomfördes varken 2019 eller 2020 saknas underlag för att säkerställa om betygen är så kallade glädjebetyg eller om de visar på en faktiskt ökad kunskap hos eleverna. Ingen djuplodande kartläggning av hur elever, lärare och skolledare har påverkats av pandemin har gjorts i Sverige. Det innebär att diskussioner om utbildningsskuld och framtida satsningar saknar det faktaunderlag som bör ligga till grund för satsningar på

skolan framöver. Krisen har också aktualiserat behovet av att lätta de administrativa krav som finns på lärare.

Ett område är fjärr- och distansundervisning. Under coronapandemin har en proposition om fjärr- och distansundervisning behandlats i riksdagen som öppnar upp för fler ämnen och skapar tydligare regelverk. Samtidigt har den största omställningen någonsin skett till fjärr- och distansutbildning. Det har överlag fungerat väl, för vissa har det till och med varit bättre än ordinarie undervisning samtidigt som det för andra har varit kämpigt. Det har varit olika beroende på utbildningsform, ämne, lokala förutsättningar och elevernas behov. Bland annat har frånvaron ökat i grundskolan och det har funnits signaler om att situationen varit tuff för de elever och studenter som har svårast förutsättningar. Skolinspektionens granskning av elevhälsans arbete under covid-19-pandemin visar att ett främjande och förebyggande elevhälsoarbete under pandemin har saknats på många skolor. Få av de granskade skolorna arbetade systematiskt med att kartlägga och analysera elevernas fysiska, psykiska och psykosociala hälsa när undervisningen var på distans. Det är därför viktigt att vi förutom att utvärdera pandemins och distansstudiers påverkan på barn och unga även ser till att fånga upp elever som har haft det extra svårt den här våren. Fokus måste fortsatt vara på att fler ska klara sina studier; det är avgörande för att utjämna livschanser.

Vi ser därför ett behov av en covidkommission för skolan som kan rusta den bättre inför att möta elevers olika behov och framtidens utmaningar och fungera under extraordinära händelser. Det sägs att under en kris blir det tydligt vad system klarar av och inte, vad som är den svagaste länken. Med en tydlig kartläggning kan vi dra lärdom av hur skolan har anpassat sig utifrån elevers olika förutsättningar och därmed rusta skolan bättre inför att möta elevers och framtidens utmaningar. Det är viktigt att jämlikhets- och jämställdhetsaspekter av pandemin beaktas samt att även elevernas perspektiv tas med, och därför behöver också elevorganisationerna ha en självklar plats i en sådan kommission.

Coronakrisen har inte bara inneburit utmaningar och problem för skolor. Den har också inneburit att allt fler människor blivit arbetslösa och korttidspermitterats. I ett läge av en djup lågkonjunktur spelar utbildningssystemet en avgörande roll för att stärka samhället och människor att stå bättre rustade när ekonomin vänder. Vi vill att möjligheten att läsa om kurser på komvux trots godkända betyg utreds. Det är också viktigt med både korta och långa utbildningar inom komvux, yrkesvux, folkhögskola, yrkeshögskola och högskola för att stärka Sverige som kunskapsnation. Det spelar även en nyckelroll framåt för att individer ska kunna komma tillbaka till jobb och egen försörjning samt för att företag ska kunna växa och utvecklas.

Bättre matchning på arbetsmarknaden

Vi behöver också svara på arbetsmarknadens efterfrågan på kompetent arbetskraft. Allt för många elever ångrar sina studieval, och den dåliga matchningen på svensk arbetsmarknad är bland den största i OECD. Skolinspektionen pekar också på stora brister i skolornas studie- och yrkesvägledning. Centerpartiet anser att studie- och yrkesvägledarna i högre grad bör vara en länk mellan skola och arbetsliv och vara integrerade i hela skolans verksamhet.

Satsa mer på yrkes- och lärlingsutbildningar

Yrkes- och lärlingsutbildning är viktig för tillväxten, inte minst för de små och medelstora företagen. För att yrkes- och lärlingsutbildningarna ska ge jobb efter avslutad utbildning och för att arbetsmarknaden ska få tillgång till kompetent arbetskraft måste utbildningarna vara högkvalificerade på både lägre och högre nivå och i större utsträckning byggas ihop. De tilltänka arbetsgivarna ska vara en drivande kraft i utvecklingen och genomförandet av utbildningen.

Vidareutbildningen och omställningen är idag relativt framgångsrik men sker i för liten skala. Yrkehögskolan (YH), en avancerad yrkesutbildning i bristyrken och företagande, är ett av svensk arbetsmarknads mest framgångsrika projekt, med stora samhällsekonomiska vinster. Men YH behöver skalas upp. Den typ av utbildning som bedrivs inom YH är en lika naturlig och viktig del av det svenska utbildningssystemet som exempelvis högskolor och universitet. YH behöver också stärka samverkan med det lokala och regionala näringslivet.

YH lider också av att det inte är permanenta utbildningar utan projektanslag, som gör att anordnarna inte får långsiktighet i sin verksamhet. Ett stort YH-lyft bör genomföras där yrkehögskolan stärks avsevärt och får en högre grad av fasta anslag. Fler förberedande utbildningar bör finansieras där kortare påbyggnadsutbildningar borde kunna ingå. Det borde även tas fram fler YH-utbildningar på högre EQF-nivå. Privata och offentliga arbetsgivare bör också få möjlighet att delfinansiera YH-platser när de ser stora behov av kompetenser utöver vad den statliga nivån bedömt nödvändigt. I spåren av pandemin har behovet av omställning aktualiserats ytterligare. Stora satsningar på fler platser, bland annat på korta kurser, har därför gjorts inom ramen för det åtgärds paket som tagits fram av Centerpartiet tillsammans med januariavtalets samarbetspartier.

I många länder med välfungerande yrkesutbildningar spelar lärlingsskapet, med sin kombination av anställning och utbildning i yrket, en större roll än i Sverige. Yrkesutbildningar motsvarande gymnasiet är idag underdimensionerade i förhållande till växande behov, inte minst i offentlig sektor. Vi vill att fler ska kunna gå gymnasiets yrkes- och lärlingsutbildningar och att lärlingsutbildningar ska finnas inom fler yrken. Lärlingssystemet måste även kunna erbjudas vuxna, med studiemedel, studielån och stöd till anordnare. De som redan har en gymnasieexamen eller examen från högskolan ska kunna bli lärlingar i efterhand. De som är lärlingar behöver också ha rätt att bygga på sin utbildning så att det sedan blir möjligt att läsa på högskolan. I spåren av pandemin har det gjorts stora satsningar i de åtgärds paket som Centerpartiet tillsammans med januariavtalets samarbetspartier tagit fram, men mer behövs. Förutom att säkerställa långsiktig finansiering och att utbildningarna svarar mot arbetsmarknadens behov behöver utbildningarna nå fler.

Ett sätt att både bredda utbildningarna och stärka effektiviteten är att införa en vuxenutbildningspeng med mer av resultatkrav kopplade till möjligheterna att få arbete. Det borde även vara möjligt att studera på komvux, yrkesvux och sfi oavsett kommungräns. Var du bor ska inte avgöra ditt utbildningsutbud. Centerpartiet anser därför att fler yrkesutbildningar bör bli yrkescollege och att lärlingsutbildningarna bör ta fasta på systemet för teknikcollege med företagsrepresentanter i regionala styrgrupper.

Det är otroligt viktigt att möjligheterna till kompetensutveckling under hela livet förbättras för att möjliggöra utveckling, omställning och trygghet på en mer flexibel arbetsmarknad. Yrkehögskolan behöver fortsätta att byggas ut och antalet korta kurser

på både grundnivå och avancerad nivå behöver bli fler. Yrkesvux behöver få sina resurser tryggade över flera år för att bättre kunna planera utbildningar och spegla behovet på arbetsmarknaden. Det digitala utbudet behöver också öka för att bättre möta arbetsmarknadens efterfrågan på kompetens inom it-relaterade ämnen.

En viktig insats för ökat entreprenörskap i samhället är utbildningssystemet. Entreprenörskap i skolan med Ung Företagsamhet har visat sig ge goda resultat såväl för individer som för samhället. Studier visar att personer som drivit UF-företag har högre lön och lägre arbetslöshet och startar företag i större utsträckning än andra människor. Att ge fler möjligheten till entreprenörskap i skolan kan därför vara en nyckel för såväl individer som samhället framåt. Det antal som läser kursen entreprenörskap skiljer sig i dag kraftigt åt beroende på var i landet man bor och vilket program man läser på gymnasiet. Alla barn och ungdomar bör få en chans att lära sig vad entreprenörskap och företagsamhet innebär. Många, bland annat elever från estet- och yrkesprogrammen, kommer att driva eget företag under sitt yrkesverksamma liv. Trots det är det alltför få som ges möjligheten att driva UF-företag. Forskning visar också att det är 80 procent större chans att kvinnor som deltagit i Ung Företagsamhet startar ett aktiebolag än kvinnor utan den bakgrunden. Det är därför viktigt att fler ges grundläggande kunskap i företagsamhet genom exempelvis projekt likt Ung Företagsamhet.

Branschskolor en underutnyttjad resurs

En viktig del i att säkra kompetensförsörjningen för företag är att det finns olika alternativ för att kunna byta yrkesbana under karriären. Branschskolor är ett sådant alternativ som med rätt förutsättningar kan underlätta företagets kompetenshöjning genom att efterfrågade utbildningar tillgängliggörs. Skolverkets redovisning av försöksverksamheten med branschskolor läsåret 2019/2020 visar att bidraget för branschskolor var kraftigt underutnyttjat. Rapporten konstaterar även att förordningen för statsbidraget är ett hinder. Skolverket föreslog samtidigt förändringar för att bättre nyttja avsatta resurser, förslag som regeringen borde kunna implementera om ambitionen kring branschskolor kvarstår. Centerpartiet vill att förordningen för branschskolor justeras så att de ännu bättre kan bidra till angelägen kompetensutveckling för företagen.

Sfi

Vi behöver även se till att sfi-undervisningen blir bättre. En viktig nyckel till integration är språket. Kvaliteten i svenska för invandrare (sfi) är otillräcklig, samtidigt som vissa privata och ideella utbildningsanordnare visat sig vara framgångsrika i att lära ut språk. Därför har vi tillsammans med regeringspartierna och Liberalerna kommit överens om att förbättra sfi-undervisningen och utreda en sfi-peng. Det innebär att den som ska lära sig svenska får möjlighet att välja hos vilken utbildningsanordnare han eller hon vill studera, och utbildningsanordnaren får betalt genom en typ av skolpeng. Idag finns det bra och välfungerade digitala hjälpmedel för undervisning. Därför vill vi att man ska utreda hur nätkurser kan bli en större del av integrationsarbetet.

Högre utbildning och forskning

Utbildning berikar både samhälle och individer. Tillgång till högre utbildning av god kvalitet i hela landet ökar människors möjligheter till jobb och trygghet, samtidigt som det gynnar näringslivet och vår gemensamma välfärd. Att satsa på högre utbildning och forskning är dessutom viktigare än någonsin nu när den svenska ekonomin ska byggas upp efter en tuff vår med rekordstora varsel och företag i kris – en situation som lett till att fler söker sig till högskolorna. Fler platser har också tillkommit men det är samtidigt viktigt att kvalitén inte bara upprätthålls utan även förstärks samt att den svarar mot arbetsmarknadens behov. En samverkan och nära koppling mellan den högre utbildningen och omgivande samhälle är därför av största vikt. För att lärosätena ska bli mer självständiga och få pengar utifrån sin kvalitet och hur de jobbar med det omgivande samhället vill vi se att fördelningen av anslag mellan utbildningar jämnas ut ytterligare.

Centerpartiet verkar för att lärosätena ska bli mer autonoma, finnas i hela landet och ges ytterligare möjligheter att utforma sin verksamhet efter regionala förutsättningar. Projektet ”Nya Vägar” inom Vinnovas program ”Utveckling av lärosätenas samverkanskapacitet” visar tydligt att med långsiktig, strukturerad samverkan och flexibilitet kan högre utbildning komma hela landet till del. Det är en angelägen fråga för att skapa förutsättningar för en levande landsbygd.

Vi behöver bli bättre på att nyttja den nya tekniken och ta vara på de möjligheter den för med sig. Den nya tekniken och digitaliseringen öppnar också upp för fler distansutbildningar som i kombination med kommunala lärcentra gör högre utbildning tillgänglig för fler, oavsett geografi. Vårens prövningar har visat att lärosätena med överlag gott resultat på kort tid har kunnat lägga om till distansundervisning. Det är nu viktigt att utvärdera och ta med sig erfarenheter i arbetet med att öka utbudet av distansutbildningar. Det är också viktigt att skapa långsiktiga förutsättningar för dessa verksamheter samt en strukturerad samverkan så att högre utbildning av hög kvalitet kan komma hela landet till del.

Centerpartiet anser även att det är viktigt att stärka samverkan med det omgivande samhället inom forskningen. I jämförelse med andra länder leder bara en liten del av den forskning som sker i Sverige till innovationer och samhällsnytta. Vi behöver därför se över lärosätenas ekonomiska incitament för att bidra till nyttogörande av forskning och innovation.

För att fler ska finna ett jobb måste högskoleutbildningarnas konkurrenskraft stärkas och utbildningarna bli mer relevanta för arbetsmarknaden. Samverkan med arbetsmarknad och samhälle behöver därför förbättras bland annat genom att utbildningen kopplas närmare till arbetsmarknaden, studentmedarbetarsystemet utvecklas, praktik utökas och studievägledare ges en förstärkt roll.

Centerpartiet har medverkat till satsningar på livslångt lärande där ersättningsbeloppet som universitet och högskolor får per helårsstudent motsvarar den nivå som lärosäten normalt får för både en helårsstudent och en helårsprestation. Det är ett viktigt steg för att kunna bidra till fler möjligheter till omställning och vidareutbildning för personer som är mitt i livet. Centerpartiet anser att en stegvis minskning av helårsprestationernas andel vore bra för att stärka kvalitén och stimulera livslångt lärande. Utbildningsformer som skapar bättre förutsättningar för livslångt lärande bör också gynnas i resurstilldelningen. Exempelvis bör relevanta sommarkurser av fördjupningskaraktär, distanskurser och kurser på halvfart uppmuntras. Centerpartiet vill ha ett

resursfördelningssystem där kvalitet, arbetslivsanknytning och regional samverkan premieras.

Jämförbarhet

Familjebakgrund påverkar ofta valet att studera vidare. Bristande information och vägledning gör de blivande studenterna beroende av råd från familj och vänner. Det syns tydligt i valet av utbildning och lärosäte. Studenter från studieovana hem är även överrepresenterade i avhoppstatistiken. Felval är en viktig orsak till detta. En starkt information och vägledning är på så sätt viktiga pusselbitar för att bredda rekryteringen till högskolan. Utan ett transparent utvärderingssystem där utbildningens kvalitet och koppling till arbetsmarknaden och tidigare studenters åsikter tydliggörs kan inte blivande studenter göra välinformerade studieval. En starkt information och vägledning inför studieval är viktiga pusselbitar för att bredda rekryteringen till högskolan.

I både Danmark och Norge har statliga initiativ tagits för att blivande studenter bättre ska kunna jämföra utbildningar. I Danmark har man infört ett system där studenterna får information om de tidigare studenternas lön och arbetsmarknadsetablering och om utbildningen har varit relevant för de jobb som studenterna har fått. Stort fokus ligger på tidigare studenters upplevelser och hur de ser på sin utbildning. Norge har ett liknande system, där fokus ligger på hur tidigare studenter ser på kvaliteten på utbildningen. Sverige bör införa ett liknande system för att möjliggöra mer informerade studieval.

Stärk den akademiska friheten

Den akademiska friheten och yttrandefriheten måste bevaras. Utan oberoende forskning och utbildning har vi svårare att identifiera, förstå och lösa samhällsproblem. Utan det begränsar vi kommande generationers strävan efter kunskap. Den akademiska friheten är överlag god i Sverige men står likväl inför utmaningar. Akademin oberoende har i flera länder varit bland de första offren när auktoritära och illiberala regimer tagit makten. Främmande makt har bedrivit desinformationskampanjer mot och försökt tysta svenska forskare. Och lärares och gästtalares möjligheter att delta i evenemang och annan akademisk verksamhet har inskränkts efter kritik mot deras åsikter. En fri debatt med högt i tak är en grundläggande förutsättning för den akademiska friheten, även i de fall åsikter är obekväma eller impopulära.

Centerpartiet motsätter sig obefogad detaljstyrning av högskolor och universitet och vill stärka oberoendet hos såväl lärosätena som de forskare och lärare som är verksamma där. För att åstadkomma det vill vi att staten ska stötta högskolor och universitet som väljer att övergå till en stiftelseform, att politikens makt över och inom deras styrelser minskas och att anställningstryggheten stärks för lärare och forskare.

Jämställd akademi

Trots att kvinnor är i majoritet av studenterna vid landets högskolor och universitet går arbetet mot en jämställd akademi för långsamt. I dag är 29 procent av landets professorer

kvinnor och 71 procent män. Det beror inte på en brist på kompetens; ungefär lika många kvinnor som män disputerar. För att genusperspektiv ska få ett starkare genomslag i forskning, utbildning och forskningsfinansiering anser Centerpartiet att jämställdhetsintegrering på högskolor och universitet ska vara självklart samt att forskningsmedel ska fördelas jämställt i kommande forskningspropositioner. Vi vill att en plan ska tas fram för hur medlen som går till kvinno- respektive mansdominerade fält kan jämnas ut och att tydliga mål ska sättas upp.

Stärk studiemedel

För ökad genomströmning och fler i arbete vill Centerpartiet ha ett mer flexibelt studiemedelssystem som premierar studenter som avslutar sina studier före utsatt tid men också är anpassat för de med lägre studietakt, exempelvis de som har gått gymnasiesärskolan eller är deltidssjukskrivna. Det ger fler möjligheten till en utbildning som leder till jobb. Det behöver även finnas flexibilitet för karriärväxling högre upp i åldrarna. Därför är det bra att den övre åldersgränsen för rätt till studiemedel har höjts från 56 till 60 år. Det underlättar vidareutbildning och omskolning i högre åldrar, som är en viktig del i det livslånga lärandet.

Heltidsstudier är på heltid och måste gå att förena med familjeliv. Det ger skäl att stärka studiemedlet. Ensamstående föräldrar är en utsatt studentgrupp ekonomiskt, och dessutom är de som endast hade en gymnasieutbildning i klar majoritet bland ensamstående mammor. Möjligheterna till utbetalning av tilläggsbidrag för föräldrar som studerar behöver utredas, för en modern jämställd utbetalning.

Eftergymnasial utbildning för personer med intellektuell funktionsnedsättning

Regeringen lämnade under våren 2020 proposition 2019/20:105 Komvux för stärkt kompetensförsörjning som bland annat syftar till att kommunal vuxenutbildning i högre grad ska bidra till arbetslivets behov av kompetens och bättre möta vuxnas behov av utbildning i olika skeden av livet. Propositionen har dock inte sett till alla aspekter vad gäller möjligheten för personer med intellektuell funktionsnedsättning (IF) att studera på till exempel universitet eller högskolor. Här behöver ett mer gediget och mer initierat arbete göras.

Bland annat finns det små möjligheter att finansiera studier på en högskola eller yrkes-högskola för individen med IF. Det är svårt att förutse hur den personliga ekonomin kommer att se ut under studietiden då det inte finns ett samlat regelverk kring eftergymnasiala studier för personer med IF.

För att kunna välja en utbildning måste också såväl boende som fritiden på studieorten liksom resorna mellan studieorten och hemmet fungera. Här behöver regelverk ses över, tas fram och anpassas för personer som behöver extra stöd för sitt boende och sin fritid liksom för sina resor.

Studieordnarens finansiering vad gäller eftergymnasial utbildning anpassad för personer med IF är inte heller helt klarlagd. Det förväntas ofta att det ska vara den kommun där personen bor eller en eventuell arbetsgivare som ska stå för en del av eller

hela kostnaden. Här bör en mer generell och anpassad modell tas fram, så att universitet, yrkeshögskolor och andra studieranordnare har tydliga och anpassade regelverk vad gäller möjligheten till finansiering av utbildning anpassad för personer med IF, ett regelverk som mer liknar andra former av eftergymnasial utbildning som finansieras genom statliga anslag.

Centerpartiet ser att det kvarstår en hel del arbete för att elever med intellektuell funktionsnedsättning ska kunna ta del av eftergymnasial utbildning. Att det inte finns någon utbildningsform på SeQF nivå 3 eller en eftergymnasial nivå för den som gått i anpassad skola, på nivå 4 inom SeQF, är bekymmersamt och något som en anpassad högskola skulle kunna överbygga. Centerpartiet vill därför att förutsättningarna för en anpassad högskola utreds.

Internationalisering

Om svensk utbildning och forskning ska kunna hävda sig i den globala konkurrensen finns det ett flertal faktorer som spelar roll, varav det internationella utbytet är en viktig del. Det gäller både internationella forskare som kommer hit för att arbeta men även internationella studenter som väljer att läsa hela eller delar av sin utbildning i Sverige.

Om vi inte finner lösningar för att förenkla för internationella studenter och forskare riskerar Sverige att förlora i anseende, att färre utländska forskare och studenter söker sig hit och att vår framtida konkurrenskraft minskar. Centerpartiet uppmanar därför regeringen att undanröja de problem och hinder som begränsar internationella studenters och forskares möjligheter att studera och forska i Sverige.

Centerpartiet anser att konkurrens ökar kvaliteten och vi vill därför ha en mångfald av små och stora lärosäten i hela landet samt att internationella lärosäten kan etablera sig i Sverige. Vi anser därför att regeringen ska arbeta för att få internationella lärosäten att etablera sig i Sverige och utreda hur lagstiftningen kan förenklas för att underlätta detta.

Fredrik Christensson (C)

Niels Paarup-Petersen (C)

Ulrika Heie (C)

Alireza Akhondi (C)

Helena Vilhelmsson (C)

Martin Ådahl (C)

Annika Qarlsson (C)